

առջև դրված նպատակները: Դրա արդյունքում առաջ է գալիս արտապատվիրակման և արդյունավետ պետական գնումների համակարգի ձևավորման անհրաժեշտությունը:

«Գնումների մասին» ՀՀ օրենքի առաջին տարբերակն ընդունվել է դեռևս 2000 թվականի հունիսի 5-ին, դրան հաջորդել է բազմաթիվ այլ օրենքների և իրավական ակտերի ընդունումը: ՀՀ կառավարության վերջին՝ 2017 թվականի մայիսի 4-ի N 526-Ն որոշմամբ հաստատված գնումների գործընթացի կազմակերպման կարգը մինչ այս պահը փոփոխությունների է ենթարկվել 17 անգամ: Այս փաստը նույնպես խոսում է պետության կողմից գնումների համակարգի կարևորությունը և կատարելագործման անհրաժեշտությունը գիտակցելու մասին, ինչպես նաև ակներև է դարձնում այն հանգամանքը, որ համակարգի կատարելագործմանն ուղղված քայլերը բավականաչափ արդյունավետ չեն:

Աշխատանքում ներկայացվում են պետական գնումների համակարգի բաց կողմերի վերհանում, վերլուծություն և առաջարկություններ՝ հաշվի առնելով ՀՀ-ի կողմից վավերացված միջազգային փաստաթղթերը, դրանցում ամփոփված սկզբունքները, տեղական իրավակարգավորումները և առաջարկվող լուծումների իրագործելիությունը:

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ ԵՎ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Աշխատանքի նպատակն է ուսումնասիրել ՀՀ պետական գնումների գործընթացը, վերհանել առկա խնդիրները և առաջարկներ ներկայացնել դրանց լուծման ուղղությամբ:

Նշված նպատակին հասնելու համար աշխատանքում դրվել և լուծվել են հետևյալ խնդիրները.

- ✓ Ուսումնասիրել պետական գնումների էությունը և նշանակությունը երկրի տնտեսության զարգացման համատեքստում:
- ✓ Վերլուծել պետական գնումների գործընթացի իրավական հենքը ՀՀ-ում:
- ✓ Ուսումնասիրել պետական գնումների գործընթացի կազմակերպման զարգացած երկրների փորձը:
- ✓ Վերլուծել պետական գնումների գործընթացի կազմակերպման խնդիրները ՀՀ-ում:

- ✓ Բացահայտել պետական գնումների գործընթացին մասնակցության հետ կապված հիմնական խոչընդոտները ՀՀ-ում:
- ✓ Նախանշել պետական գնումների համակարգի բարեփոխման առանցքային ուղղությունները ՀՀ-ում:
- ✓ Ներկայացնել ՀՀ պետական գնումների ընթացակարգերի կատարելագործման առաջարկներ:
- ✓ Ներկայացնել առաջարկներ պետական գնումների գործընթացի վերահսկողության մեխանիզմների բարելավման ուղղությամբ:

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ ԵՎ ՆՈՐՈՒՅԹԸ

Աշխատանքում իրականացված հետազոտության և վերլուծությունների հիման վրա ստացվել են տեսական և կիրառական բովանդակության գիտական արդյունքներ, որոնցից գիտական նորոյթ են հանդիսանում հետևյալները.

1. Պետական գնումների գործընթացի տեսանկյունից աուսորսինգի էության բացահայտման և համակողմանի վերլուծության արդյունքում վեր են հանվել աուսորսինգային քաղաքականության արդյունավետ իրականացման հիմնական սկզբունքները, որոնք հաշվի առնելով պետությունը կարող է արտապատվիրակվող ծառայությունների ձեռքբերման ռիսկերը էականորեն նվազեցնել:
2. ՀՀ պետական գնումների համակարգի վերահսկողական մեխանիզմների համակողմանի ուսումնասիրման արդյունքում մշակվել են վերահսկողական մեխանիզմների կատարելագործման համալիր կառուցակարգեր:
3. Իրականացվել է ՀՀ պետական գնումների մասին օրենսդրությամբ նախատեսված գնման մրցութային ընթացակարգերի արդյունավետության վերլուծություն, մշակվել է գնման մրցութային ընթացակարգերի արդյունավետության հաշվարկման մեթոդոլոգիական նոր մոտեցում և դրա հիման վրա կատարված հաշվարկների միջոցով բացահայտվել են գնման ընթացակարգերի առավելություններն ու թերությունները:

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ ԵՎ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ատենախոսությունը բաղկացած է ներածությունից, երեք գլխից, եզրակացություններից և օգտագործված գրականության ցանկից:

Ատենախոսության ներածությունում հիմնավորվել է հետազոտության թեմայի արդիականությունը, ձևակերպվել են հետազոտության նպատակն ու խնդիրները, օբյեկտը և առարկան, ներկայացվել են ուսումնասիրության հիմնական արդյունքներն ու գիտական նորոյթը, դրանց գործնական նշանակությունը և կիրառությունը, ատենախոսության արդյունքների փորձարկումը:

Ատենախոսության առաջին՝ **«Պետական գնումների գործընթացի կազմակերպման տեսամեթոդական հիմքերը»** գլխում, անդրադարձ է կատարվում տնտեսական զարգացման գործում պետական գնումների էությանը և դերին, միջազգային փորձի և ՀՀ պետական գնումների վերլուծության արդյունքում բացահայտվում են աութօրսինգային քաղաքականության լավագույն մոտեցումները, պետական գնումների՝ պետության ՀՆԱ մեջ ունեցած հատկանշանական դերին, ՓՄՁ խրախուսող միջոցառումների կիրառման միջազգային մոտեցումներին և պետական գնումների գործընթացի կազմակերպման օրենսդրափրավական կարգավորումներին ու դրանց աստիճանական զարգացմանը ՀՀ-ում:

Ատենախոսության երկրորդ՝ **«Պետական գնումների համակարգի գործնական դրսևորումները և խնդիրները»** գլխում, ուսումնասիրվել են ՀՀ կողմից վավերացված միջազգային փաստաթղթերը, վերջիններիս սկզբունքներն ու նպատակները, բերվում են ուշադրության արժանի օրինակներ, անդրադարձ է կատարվում զարգացած երկրների կողմից իրականացվող քաղաքականությանը, առանձնացվում են կարևորագույն գործոնները: Այս գլխում վերլուծվել են այնպիսի երկրների պետական գնումների համակարգեր, ինչպիսիք են Գերմանիան, Ճապոնիան, Չինաստանը, Ավստրալիան, ԱՄՆ-ն, ՌԴ-ն և այլն:

Ատենախոսության երրորդ՝ **«Պետական գնումների գործընթացի կատարելագործման ուղիները Հայաստանի Հանրապետությունում»** գլխում, քննարկվում են ՀՀ-ում պետական գնումների համակարգի բարեփոխման հիմնական ուղղությունները, անդրադարձ է կատարվում էլեկտրոնային գնումների համակարգի բարեփոխման

անհրաժեշտությանը, գնման առարկաների տեխնիկական բնութագրերին, գնման ընթացակարգերի խրթինությանը, թղթային ձևով իրականացվող գնումներին և գնումների համակարգման մարդկային գործոնին:

ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏԱԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Պետական գնումների կատարելագործման վերաբերյալ առաջարկությունները կարող են օգտագործվել ՀՀ օրենսդիր և գործադիր մարմինների կողմից պետական գնումների գործընթացի պլանավորման, կազմակերպման, վերահսկման մեխանիզմների կատարելագործման ուղղությամբ: Ստացված արդյունքները կարող են օգտակար լինել ինչպես ոլորտի պետական պաշտոնյաների, այնպես էլ նշված խնդիրներով զբաղվող հետազոտողների համար:

ԴԻՏՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Կատարված հետազոտությունում դրականի հետ միասին կան նաև որոշակի թերություններ և բացթողումներ, որոնցից կարելի է առանձնացնել.

1. Երկրորդ նորույթում («ՀՀ գնումների համակարգում առկա խնդիրների լուծման նպատակով մշակվել են գնումների օրենսդրության փոփոխության առաջարկներ») արված առաջարկությունները հիմնականում կրում են գործնական բնույթ, իսկ նորույթն ակներև կամ հստակ ձևակերպված չէ:
2. Էջ 18-ում ներկայացված Գծապատկեր 1.2-ում (Հանրային հատվածի աուսորսինգի տեսակարար կշիռը ՀՆԱ-ում (%)), բացակայում է ՀՀ-ի հետ ընտրված երկրների համադրելիության հիմնավորումը:
3. Էջ 20-ում հեղինակը զուգահեռ է անցկացնում ՀՀ-ում աուսորսինգային քաղաքականության արդյունքում վերջին տարիներին ներդրված փոփոխության հետ, որը վերաբերում է, պետական կառավարման համակարգի մարմինների ներքին աուդիտի ինստիտուտի վերացմանը և այդ գործառույթի աուդիտորական ծառայություններ մատուցող ընկերություններին արտապատվիրակմանը: Ընդ որում, վերջինս այն բացասական է գնահատում, քանի որ մինչև մեկ տասնյակ աուդիտորական եզրակացությունների ծանոթանալով չի հանդիպել էական բացթողումների և, իսկապես, արժեքավոր վերլուծության: **Այս համալրեքստում հնարավոր է հեղինակն ընդամենը մինչև մեկ**

տասնյակ աուդիտորական եզրակացություններ ուսումնասիրելիս չհանդիպեր արժեքավոր եզրահանգումների: Սակայն, աուդիտորական ծառայությունների արտապատվիրական փորձը բացասական գնահատելով հեղինակը ևս փաստում է դրանց անարդյունավետության մասին, ինչը հակասում է դրա ներդրման անհրաժեշտությանը:

4. Էջ 23-ում հեղինակը նշում է, որ բազմաթիվ ուսումնասիրությունների ընդհանուր եզրակացությունն այն է, որ աուդիտորսինգը նվազեցնում է հանրային ծառայությունների մեծ մասի ծախսերը, թեև խնայողությունների չափը հստակ չէ: - **Եթե խնայողությունների վերաբերյալ հստակ հաշվարկ չկա, ապա սա ևս մեկ դեմ մոտեցում է աուդիտորսինգի համակարգի ներդրմանը:**

5. Էջ 79-ում հեղինակը նշում է, որ «Գնումներով զբաղվող մասնագետները հազիվ են հասցնում համակերպվել որևէ նոր փոփոխության հետ, երբ կրկին ինչ-որ առանցքային փոփոխություն է կատարվում, որը պահանջում է նոր համակերպում: Շարունակական բնույթ կրող այդ փոփոխությունների նպատակները տարբեր են: Անհրաժեշտ է ստեղծել մեկ ընդհանուր և կայուն համակարգ, որը մեկընդմիջտ կկարգավորի այս դաշտը:» Այնուհետև, անմիջապես անցում է կատարում «Կայուն պետական գնումների համակարգին»: - **Ենթադրաբար հեղինակը տարբերակում չի դրել «գնումների կայուն համակարգ» «կայուն պետական գնումներ» կատեգորիաների միջև: Բացի այդ, գնումներն ուսումնասիրելիս, հեղինակն առաջին երկու գլուխներում ընդհանրապես չի անդրադարձել կայուն պետական գնումներին: Վերջինս չի բխում նաև հետազոտության նպատակից:** Այնուհետև, հեղինակը շարունակում է, որ «ՀՀ-ում կանաչ գնումները ներկայումս չեն դիտարկվում, որպես կայուն պետական գնումներ ստեղծելու սկզբունք: Մեզ մոտ այլ առաջնահերթություններ են գործում:» - **Հարկ ենք համարում նշել, որ առնվազն Կառավարության վերջին գործողությունների ծրագրի մեջ կարևորվել և ներառվել է կայուն զարգացման նպատակներին հասնելու անհրաժեշտությունը, հատկապես, կետ 12-ը, որն ամբողջությամբ վերաբերում է կայուն գնումներին:**

6. Էջ 109-ում հեղինակի կողմից կիրառվել է ընթացակարգերի արդյունավետության վերլուծության մեթոդոլոգիական նոր մոտեցում, որն իրենից ենթադրում է ձեռքբերված գնման առարկաների ընդհանուր նախահաշվային գների և ընդհանուր պայմանագրային գների տարբերության (հաշվարկային տնտեսման), **սակայն, ակներև չէ մեթոդաբանության ինչպիսի նորույթ է այն պարունակում:**

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Աշխատանքը շարադրված է գրագետ: Արված դիտողությունները, մեր կարծիքով, չեն նսեմացնում հետազոտության արդյունքները: Դրանք հետապնդում են ատենախոսի հետագա ուսումնասիրությունների որակի բարելավման նպատակ:

Արշակ Աշոտի Ներսիսյանի ատենախոսությունն ունի որոշակի գիտագործնական նշանակություն, ինքնուրույն և համալիր հետազոտություն է, որում դրվել և լուծվել են Հայաստանի Հանրապետության պետական գնումների համակարգում առկա արդի հիմնախնդիրներ:

Ատենախոսության հիմնական արդյունքները հրապարակվել են վեց (6) գիտական հոդվածներում: Ատենախոսության սեղմագիրը համապատասխանում է ուսումնասիրության բովանդակությանը և արտացոլում է աշխատանքի կարևորագույն դրույթներն ու արդյունքները:

Արշակ Աշոտի Ներսիսյանի «Պետական գնումների համակարգի կատարելագործման ուղիները (ՀՀ օրինակով)» թեմայով ատենախոսությունը համապատասխանում է «ՀՀ գիտական աստիճանաշնորհման կանոնակարգի» 6-րդ և 7-րդ կետերի, ինչպես նաև ՀՀ ԿԳՄՍՆ ԲԿԳԿ-ի կողմից թեկնածուական ատենախոսություններին ներկայացվող պահանջներին, իսկ հեղինակն արժանի է տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհմանը՝ Ը.00.02 «Տնտեսության, նրա ոլորտների տնտեսագիտություն և կառավարում» մասնագիտությամբ:

ՀՀ ՊԿԱ կառավարման ամբիոնի վարիչ,
տնտ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ՝

Վ.Վ. Խաչատրյան

Գրախոսներ՝

տնտ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ՝

տնտ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ՝

Գ.Ա. Աղայան

Գ.Գ. Չատինյան

Գ.Ա. Աղայանի և Գ.Գ. Չատինյանի ստորագրությունները հաստատում եմ՝

ՀՀ ՊԿԱ գիտական քարտուղար,
հոգեբ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ

Ս.Լ. Պողոսյան